מקץ ב

א. „וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו" [1] — שטעלט זיך רש"י (אין צווייטן דבור) אויפן וואָרט „נכמרו" [2] און איז מפרש: „נתחממו ובלשון משנה [3] על הכומר של זתים ובלשון ארמי משום מכמר בישרא [4] ובמקרא [5] עורנו כתנור נכמרו נתחממו ונקמטו קמטים קמטים מפני זלעפות רעב, כן דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט ונתכווץ".

דאָס וואָס רש"י דאַרף בכלל בריינגען אַ ראי' צו זיין אָפּטייטש, אַז „נכמרו" מיינט „נתחממו", איז פאַרשטאַנדיק: היות דער „בן חמש למקרא" באַגעגנט דאָ צום ערשטן מאָל אין דער תורה [5*] דעם וואָרט „נכמרו", פאַדערט זיך אַז מ'זאָל דעם אָפּטייטש פון וואָרט מסביר זיין מיט אַ ראי' והוכחה —

מען דאַרף אַבער פאַרשטיין:

א) פאַרוואָס נויטיקט זיך רש"י אין דריי ראיות? וואָרום, ווי פאַרשטאַנדיק בפשטות (ווי פיל מאָל געדעט) — מערערע ראיות ווערן געבראַכט אויב יעדערע פון זיי פאַר זיך איז ניט גענוגענד און די אַנדערע ערגענצט דאָס —

מיט וואָס איז יעדער ראי' באַזונדער ניט מספיק בנדון דידן?

ב) דער סדר פון די דריי ראיות אין פרש"י — פריער „בלשון משנה", דערנאָך „בלשון ארמי" און ערשט דערנאָך „ובמקרא" — איז אין גאַנצן ניט מובן: לכאורה האָט די ערשטע ראי' געדאַרפט זיין פון מקרא (ובפרט אַז די ראי' פון „מקרא" האָט נאָך אַ יתרון, וואָס דאָרט איז געווי דער זעלבער לשון ווי אין אונזער פסוק — „נכמרו") דערנאָך (אויב נויטיק) די ראי' פון „לשון משנה" און ערשט דערנאָך — (פון גמרא) „לשון ארמי".

ג) פאַרוואָס בריינגט רש"י די ראי' „בלשון משנה" פון „כומר של זתים" — אין בבא מציעא — און ניט פון „כומר של ענבים" [6] וואָס ווערט דער

---

1) פרשתנו מג, ל.

2) בדפוס שני דרש"י וברש"י כת"י אינו מעתיק תיבת „נכמרו" עוה"פ מהכ', אלא בא בהמשך לפרש"י לפנ"ז „מיד נכמרו רחמיו (כלומר) נתחממו". וראה לקמן הערה 35.

3) ב"מ עד, א. [ובדפוס א' וברש"י כת"י „ובלשון משנה יש". וברש"י כת"י פי' „כומר של זתים" גם ב„בלע"ז"]. ומה שכתב „ובלשון משנה" אף שהוא בגמ' שם — ראה לקמן הערה 6.

4) פסחים נח, סע"א. בגמ' ליתא תיבת „משום", וכן ליתא בכמה דפוסים דרש"י (כולל דפוס ראשון). וראה לקמן הערה 42.

5) איכה ה, יוד.

5*) אף שנמצא בפרש"י לפני זה: וישלח (לג, ד) במאמר רשב"י „שנכמרו רחמיו", אבל גם שם צריך רש"י לפרשו (שלכן משנה מל' רשב"י וכותב) בתחילת ד"ה „נתגלגלו".

עפ"ז א) יומתק יותר הביאור (בפנים ס"ה) דההקדמה בפרש"י הטעם למה נכמרו רחמי יוסף ורק אח"כ פי' תיבת „נכמרו" — כי לולא ההקדמה פי' נכמרו הוא (כבפרש"י וישלח) „נתגלגלו". ב) ההכרח דביוסף אע"פ לפרש „נתגלגלו", שהרי אפילו עשו נתגלגלו רחמיו תיכף כשראהו משתחווה. ג) שאין רש"י שולל פי' הת"א (בתיבת נכמרו) „אתגוללו" (ע"ד לעיל מג, יח. לקמן מד, ז. ובכ"מ), אלא שכאן — פי' „נתחממו".

6) בפשוטו י"ל שרש"י מביא מ„לשון משנה" וזהו רק בב"מ, כי: א) שם נאמר „תני רבי חייא" שהוא ברייתא, וגם ברייתא נכתבה „בלשון משנה (משא"כ גמ'). [וראה רפ"ו דאבות „שנו חכמים בלשון המשנה" ובמפרשים שם. וראה הר"מ

מאָנט אין אַ פרִיערדיקן אָרט[7] אין ש"ס — אין מס' יבמות[8]?

ד) אזוי אויך „בלשון ארמי" גופא — האָט רש"י, אַנשטאָט דעם לשון „מכמר בשרא" פון מס' פסחים, געדאַרפט לכאורה בריינגען דעם לשון „בושלי כמרא" וואָס געפינט זיך פריער, אין מס' ברכות[9].

ה) נאָכמער איז ניט מובן בנוגע דעם לשון „מקרא", וואָס רש"י בריינגט אַ פסוק אין „איכה" בעת מען געפינט שוין דעם לשון „נכמרו" אין „מלכים"[10] און אין „הושע"[11] — וואָס ניט נאָר זיינען זיי פריער אין סדר המקרא(ות) פון תנ"ך[12], נאָר זיי זיינען אויך מער מתאים אַלס ראיות, מצד תוכן ענינם פון די לשונות, וואָס גלייכט זיך מיט'ן תוכן פונעם לשון אין אונזער פסוק: סיי דער ל' „נכמרו רחמי" אין מלכים און סיי „נכמרו נחומי" אין הושע קומען אין שייכות צו הרגש הלב, פונקט ווי „נכמרו רחמיו" אין אונזער פרשה; אַנדערש איז אָבער ביים לשון „עורנו כתנור נכמרו" אין איכה, וואו ס'רעדט זיך וועגן עור, אַן אַנדער זאַך לגמרי.

ו) בריינגענדיק די ראי' פון „עורנו כתנור נכמרו" איז רש"י מעתיק דעם ווייטערדיקן המשך פון פסוק: „מפני זלעפות רעב" — וואָס לכאורה איז דאָס ניט נוגע און (במילא) איבריק פאָר דער הסברה פון דער ראי'[13]; און ווי מיר זעען טאָקע ביי די אַנדערע ראיות (פון לשון „משנה" און „ארמי"), אַז רש"י בריינגט ניט[14] דעם ווייטערדיקן המשך המדובר והענין.

ז) נאָך שוועריקער איז צו פאָרשטיין דעם ביאור פון רש"י ביים אויספיר פון פירוש: „כן דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט ונתכווץ" — וואָס איז דאָס נוגע דאָ לענינו[15]?

שטראשון (לב"ב ו, א) שהביא כ"מ שרש"י קורא לברייתא (תוספתא) „ל' משנה". ב) ועיקר: הפי' בב"מ הוא (רבי חייא תני) שכן צ"ל בהמשנה שם.

וי"ל שלכן כותב רש"י גם תיבת „על (הכומר)" כי כוונתו לומר שכן הוא במשנה במקום „על המעטן",

משא"כ ביבמות שהוא מימרא בגמ',

— אבל הא גופא צ"ע, דלמה מדייק להביא מ„לשון משנה" דוקא. ולהעיר מהגירסא בדפוס שני דרש"י: „ובלשון תלמוד כו'" (במקום „בל' משנה").

7) גם ברפ"ד דמעשרות אי' „המכמר באדמה" שפי' שמטמין פירות כדי שיתבשלו. אבל רוב הגי' במשניות שלפנינו (וכ"ה בפיה"מ להרמב"ם, ר"ש, רע"ב, ועוד) ה„מכמן" — „ן" במקום „ר", והמדובר גם בשאר פירות (פיה"מ ורע"ב שם, אבל בר"ש שם: זתים) שבהם אין נוגע ענין החימום. ראה מלאכת שלמה. ולהגי' „המכמר" ראה לקמן הערה 44.

8) צז, א. ויוקשה ביותר — כי באיכה שם, מביא רש"י מ„כומר של ענבים", ולא מב"מ.

וצע"ק ברש"י שם שכותב „על (הכומר של ענבים)" שאינו ביבמות אלא בב"מ. וראה לקמן הערה 47.

9) מ, ב.

10) מ"א ג, כו.

11) יא, ח.

12) ראה ב"ב (יד, ב) סדרן של נביאים כו' סידרן של כתובים כו'.

13) וכמו בראב"ע כאן שמביא רק התחלת הכתוב.

14) אבל ראה לעיל הערה 6 ולקמן הערה 42.

15) לכאו' הי' אפ"ל שמסיום רש"י מבוארת השייכות ד„נכמרו — נתחממו" להמשך „ויבקש לבכות", שע"י שנתחמם „נקמט" ונתכווץ הלב ומביא לבכי' [וראה ערוך השלם שכ' דיפה פי' רש"י בפרשתנו „נכמרו נתחממו ונקמטו קמטים קמטים" והביא ראי' מן כומר של זתים ומכמר בשרא (ועפ"ז מקשה אבל בב"מ ובפסחים כו' פרש"י הוחמם חימום כו')],

אבל דוחק גדול הוא, שהרי מפורש ברש"י „כן דרך כל עור" (ולא הרגש הלב).

ופשוט שרש"י בדבריו כאן העיקר הוא: נכמרו — נתחממו (ותו לא). ואם הי' כוונתו בכתבו „כן דרך כו' " לבאר הכ' בפרשתנו — לא הי' מביאו

ח) בכל אופן, האָט דאָס (כן . . ונתכווץ) געדאַרפט שטייגן גלייך נאָך „קמטים", און ניט מפסיק זיין אין מיטן ביאור וענין פון פירש"י דורך'ן המשך הכתוב „מפני זלעפות רעב".

ב. וועט עס אַלעס ווערן פאַרשטאַנדיג דורך מבאר זיין דעם פרש"י אינעם פריערדיקן דבור, אויף די ווערטער „כי נכמרו רחמיו": „שאלו יש לך אח מאם א"ל אח הי' לי ואיני יודע היכן הוא יש לך בנים א"ל יש לי עשרה א"ל ומה שמם א"ל בלע ובכר וגו' א"ל מה טיבן של שמות הללו א"ל כולם ע"ש אחי והצרות אשר מצאוהו. בלע שנבלע בין האומות בכר שהי' בכור לאמי (און רש"י איז ממשיך אויסצוטייטשן דעם מיין פון אַלע צען נעמען צוגעבנדיק צום סוף דעם מקור פון זיין פירוש: „כדאיתא במס' סוטה" [16] און פירט אויס) מיד נכמרו רחמיו".

ווערט דאָ גלייך שווער צו פאַרשטיין: פאַרוואָס איז רש"י מקדים (אין ערשטן דבור) אויפצוקלערן (וב־אריכות) די סיבה וואָס האָט געבראַכט צו „נכמרו", אידער ער טייטשט אוים (אין צווייטן דבור) דעם עצם באַדייט פון „נכמרו"?

דער סדר בפשטות דאַרף דאָך זיין פאַרקערט: צום ערשטן איז נויטיק צו וויסן (וואָס איז דאָ געשען —) וואָס מיינט דער וואָרט „נכמרו", און ערשט דערנאָך איז מתאים צו ריידן וועגן דער סיבה פון דער געשעעניש.

אויך איז קשה: א) וואָס איז דאָ שווער אין פירוש הכתוב ע"פ פשוטו של מקרא, וואָס צוליב דעם ברייגט רש"י דאָ די אריכות פון דברי חז"ל? לכאורה איז דאָ אַלץ פשוט: בשעת יוסף האָט נאָך אַ הפסק פון אַ סך יאָרן דערזען בנימין'ן, זיין אייגיקן ברודער „מאמר" (און וואָס האָט ניט געהאָט קיין שייכות מיט זיין מכירה וכו'), האָט עס ביי אים אַרויסגערופן די תנועה פון „נכמרו רחמיו".

ב) אפילו מ'זאָל אַנעמען, אַז רש"י האָט אַ געווישן הכרח אַז צוזאַמען דערמיט איז אויך פאַרגעקומען אַ משא ומתן פון רייד צווישן יוסף און בנימין, ווי חז"ל דערציילן — וואָלט געווען געגנוג אַראָפצובריינגען בלויז די התחלה פון סיפור („שאלו יש לך אח וכו'") און אויספירן [17] דעם מקור [18] („כדאיתא במס' סוטה") [19] — וואו מ'זאָל זען די אַלע פרטים [20]. — וואָס גיט צו די גאַנצע אריכות (בפרט — דער אויסטייטש פון אַלע נעמען כו') אין הבנת הפשט פון פסוק [21]?

---

17) עד"ז הוא בדפוס ראשון דרש"י שלאחר התיבות „והצרות שמצאוהו" מסיים „כדאיתא בסוטה", ומשמיט הפירוש של השמות. וברש"י כת"י מובא הפי' של ב' שמות הראשונים ומסיים „וכו' כדאיתא במס' סוטה".

18) ראה לקמן הערה 21.

19) וע"ד פירש"י בסוף פ' חוקת שמביא רק התחלת הגמ' „עקר טורא בר תלתא פרסי וכו'" ומציין (לפנ"ז) ל„פרק הרואה (בברכות)".

20) או שרש"י יכול להביאו בריגש (מו, כא) כשהכתוב מפרט שמות בני בנימין.

21) גם צלה"ב: למה מביא רש"י ומדייק כדאיתא במס' סוטה, שמדובר כמ"פ דאם רש"י מציין ומפרט מקור וספר מסויים כוונתו להדרש כמו"ש במקום ההוא דוקא ולשלול מדרז"ל במק"א — ובנדו"ד דרש השמות נמצא בכ"מ בדרז"ל: תיב"ע ויגש שם. תנחומא שם ד' (ותנחומא באבער שם). ב"ר שם (פצ"ד, ח). י"ש פרשתנו רמז קנ. ויתירה מזו: במס' סוטה הובא רק דרש השמות, ואילו במדרשים הנ"ל הובא דרש השמות בהמשך

בביאור קרא דאיכה (שהמדובר בעוד) ובסיום פירושו, אלא הי' כותבו בהתחלת פי'.

16) לו, ב (בשינויים).

אין אַנדערע ווערטער: וואו שטייט דאָס אַלעס אין „פשוטו של מקרא", וואָס נאָר דאָס איז רש"י מפרש?

ג) ועיקר: ווי קומען אַהער בכלל די בני בנימין? וועגן וועמען עס ווערט דערציילט אין פ' ויגש!

ד) וואָס איז רש"י מוסיף ומדייק „מיד (נכמרו רחמיו)", און וואו איז דער מקור אויף דעם (וויבאַלד רש"י איז ניט מעתיק פון פסוק דעם וואָרט „וימהר")?

ג. דער ביאור אין דעם:

מ'קען ניט זאָגן, ווי ס'זעט אויס בהשקפה שטחית, אַז די סיבה פון „נכמרו רחמיו . . ויבקש לבכות" איז געווען דאָס וואָס יוסף האָט דערזען בנימין'ען, ווייל אויב אַזוי האָט דאָס אַלעס געדאַרפט פאַסירן באַלד וב־המשך צו „וירא יוסף אתם את בנימין" (בתחלת הפרשה)[22], ובפרט נאָך אַז ער זאָגט אַז דאָס איז געווען אין אַן אופן פון „וימהר יוסף",

אַדער עכ"פ — בסמיכות ובהמשך צו „וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו"[23] (ביים סוף פרשה בעת די שבטים זיינען צוזאַמענגעקומען מיט יוסף'ן אין זיין הויז):

וויבאַלד אַבער די תורה דערציילט אַז אַפילו נאָכן צווייטן „וירא" האָט ער פריער אויסגערופן „הזה אחיכם" און דערנאָך געזאָגט „אלקים יחנך בני", און ערשט דערנאָך — „נכמרו רחמיו" איז עס אַ באַווייז, אַז ניט דער „וירא" האָט אַרויסגערופן דעם „נכמרו" ביי צו „ויבקש לבכות".

און דער טעם דערפון איז מובן און מוכרח אין פשטות: יוסף, זייענדיק אַ משנה־למלך אַזוי פיל צייט און אין אַן אופן אַז „ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו" „רק הכסא אגדל ממך"[24], האָט זיך זיכער געפירט מיט אַ הנהגה פון תקיפות און שטאַלץ (ובפרט כלפי די ברידער האָט ער דאָך בכוונה אַרויסגעוויזן די תנועה פון תוקף און שטרענגקייט). דעריבער הגם אַז ביים דערזען בנימין'ען „אחיו בן אמו" האָט זיך ביי אים געוויס דער־וועקט אַ שטאַרקע התרגשות, איז אָבער אויך זיכער, אַז איידער ער האָט זיך אַנטפלעקט צו די ברידער ובפרט — אין דער אַנוועזנהייט פון אַרומי־קע מענטשן האָט יוסף (אַלס משנה־למלך) באַהערשט די התרגשות וכו' און זי ניט אַרויסגעוויזן כלפי חוץ, און ווי מ'זעט אויך אַז אַפילו דערנאָך — איז ווען „ויבקש לבכות" — איז „ויבוא החדרה ויבך שמה".

[און דערפאַר געפינט מען טאַקע ניט אין דער גאַנצער סדרה, אַז יוסף זאָל אויסדריקן אָפען אַ תנועה פון התרגשות וכו' ובפרט לבכות וכד'[25] — הגם אַז במשך פון זיינע באַגעגענישן און רייד מיט די ברידער האָט ער דאָך געזען און געהערט כמה ענינים, וואָס האָבן זיכער אַרויסגערופן

להמאורע דכאן והשקו"ט בין בנימין ויוסף, כבפירש"י (אף כי בשינויים).

22) פרשתנו מג, טז.

23) שם, כט.

24) פרשתנו מא, מד. מא, מ.

25) מלבד בכ' (מב, כד) „ויסב מעליהם ויבך" — לפי ששמע שהיו מתחרטין (פירש"י), אבל שם: א) לא „נכמרו רחמיו", ולכן ב) לא הוצרך ללוך ה„חדרה" ולרחוץ פניו כבכאן. ורק ש„ויסב מעליהם — נתרחק מעליהם שלא יראוהו בוכה" (פרש"י) „וישב אליהם". וראה עד"ז אברבנאל כאן.

התרגשות וכו'[26]; דער צער פון זיין פאטער וכו' — נאר מצד די הנהגה בתקיפות[27]).

ד. און וויבאלד אזוי מוז מען זאגן — פון המשך ומשמעות הכתובים — אז נאכן „וירא (יוסף) את בנימין גו' ויאמר אלקים גו'" איז פארגעקומען אז ענין וואס זיין וויבקונג איז געווען נאך שטארקער פון דער פעולה פון „וירא את בנימין".

וויבאלד אז דער פסוק איז ניט מפרש וואס דאס איז געווען — מוז מען זאגן אז דאס קומט בהמשך צו „אלקים יחנך בני" — ברכות וואס בנימין האט פון דעם איבערשטן און וואס האבן א שייכות צו (ובמילא אויך א ווירקונג אויף) יוסף'ן ובפרט אויף זיין שייכות צו בנימין'ען אלס „אחיו" (וויבאלד עס האט געפועלט אז „נכמרו רחמיו אל אחיו"), דערפאר מוז רש"י ברריינגען די גאנצע אריכות אנהייבענדיק „יש לך אח מאם" (ווי ער זאגט בהקדמה „אחיו בן אמו" דוקא)

עס דארף אבער אויך האבן אויך א שייכות צו די קינדער פון בנימין'ען וויבאלד עס קומט בהמשך צו „אלקים יחנך בני" וואס דאס איז כפרש"י בדוגמא פון חנן אלקים את עבדך — יעקב — וואס דאס גייט אויף „הילדים"[28] אבער ניט די קינדער פאר זיך, נאר ווי דאס רופט ארויס די התרגשות פון אחוה צווישן יוסף און בנימין וואס דערפאר האט עס געבראכט דוקא „נכמרו רחמיו אל אחיו", דערפאר זאגט רש"י אז צווישן יוסף און בנימין איז פארגעקומען רייד, וואס האבן אנגעירט די אחוה-געפילן[29] אויף אן אומגעווינלעכן אופן, ביז דאס האט געמוזט פועל זיין ביי יוסף'ן (טראץ די תקיפות-הנהגה) דעם ענין פון „ויבקש לבכות".

און דערמיט ווערט פארשטאנדיק כנ"ל פארוואס רש"י דארף אראפברריינגען די גאנצע אריכות הדברים פון „שאלו וכו' א"ל וכו'"[30] און דעם

---

26) וכמו תיכף כאשר באו אחיו „וישתחוו לו אפים ארצה . . ויזכור יוסף וגו'" (מב, ו-ט); מה שאמרו לו (שם, יג) „שנים עשר עבדיך אחים אנחנו גו' והנה הקטן גו'": שיעקב עודנו חי (מג, כח). וכיו"ב.

27) וביני לביני עצמו אפשר לומר שבכה. עדכ"ז, ואין הכתוב צריך לספרו.

28) יישלח לג, ה.

29) דהרי הכ' מדגיש „כי נכמרו רחמיו אל אחיו".

30) וע"פ המבואר בפנים מובן ג"כ שלא כ' רש"י ע"ז „ורבותינו דרשו" וכיו"ב, וגם הציון „כדאי' במס' סוטה" שבסוף פירושו הוא רק על דרש השמות (ולא על תחילת פירושו), כי גם פרטי השקו"ט • מסבירים פששמ, וגם ההתחלה „יש לך אח מאם" •• ובנימין אמר לו „אח הי' לי כו'".

•) בדוחק אפ"ל שאין פרטי הדברים מוכרחים בפששמ, אלא מכיון שמוכח שהי' כאן דיבור מיוחד ע"ד אחוה כו', מביא רש"י מ"ש רז"ל (בשניויים — ראה בשוה"ג הבא), ואינו צריך להקדים „רבותינו דרשו" וכיו"ב, כיון שהענין עכ"פ מוכרח בפששמ.

אבל בנדון כזה שאין הפרטים מוכרחים בפששמ הו"ל לציין המקור לפירושו ועוד ועיקר — הו"ל לקצר בהם, כנ"ל.

••) במד"ר ותנחומא ליתא התחלה זו, אלא שהתחיל לשאול „את לך בנין" (ב"ר), או „יש לך אשה" (תנחומא). ורק לאחר ששאלו מי שמע שמות כו' א"ל בנימין „כולם על אחי בן אמי כו'" (תנחומא. ובב"ר בשינוי ל'). (וביל"ש שם הובא בשאלת יוסף „יש לך אח" (ועד"ז הוא בכח"י ב"ר (הוצאת אלבעק) בפצ"ג), אבל שם מתחיל „והי' שואל לו עד שהגיע לענין אחיו" — וידוע השקו"ט האם ראה רש"י הי"ש), אבל מכיון שהדיבור הי' ע"ד האחוה (נכמרו רחמיו אל אחיו)

אויסטייטש פון יעדן נאָמען באַזונ־דער, ווייל „יחנך" סתם, אינגאַנצען — מיט אַלע זיינע פרטים — קומט אַלס סיבה פון „נכמרו רחמיו", יעדער פרט איז נוגע אין דעם אַרויסברענגען די אומגעוויינלעכע אחוה און געפיל פון בנימין צו יוסף[31] — אַז הגם בנימין איז בעת מכירת יוסף בלויז אַלט געווען בערך נייען (צען) יאָר[32], האָט ער דאָך במשך די אַלע יאָרן ניט אויפגעהערט צו טראַכטן פון אחיו בן אמו יוסף'ן און זיינע צרות, ביז צום אויסדריקן זיין צער אין אַזאַ ענין — ווי דער נאָמען פון זיינע קינדער; און נאָכמער, אין די נעמען פון אַלע צען קינדער און ביי יעדן נאָמען מיט אַ באַזונדער תוכן פון געגועים, צער[33] וכדומה — ע"ש אחי והצרות אשר מצאוהו, אַזוי אַז בשעת ער וועט דער־מאָנען וועלכן קינד עס זאָל ניט זיין — וועט עס דערמאָנען אחיו בן אמו[34].

און דוקא נאָך דעם אַלעם קען מען פאַרשטיין, פאַרוואָס האָט יוסף ניט מער געקענט איינהאַלטן זיין תקיפות, און ווי רש"י פירט אויס און מדייק: „מיד נכמרו רחמיו".

ה. דערמיט איז אויך מבואר פאַר־וואָס רש"י איז מפרש פריער (ובארי־כות) די סיבה פון „נכמרו" איידער ער פאַרטייטשט דעם וואָרט „נכמרו" גופא — וואָרום דוקא דער פירוש (וואָס איז מוכרח פון פשש"מ) איז מסביר און

31) ראה ביאוה"ז (דלקמן הערה 58) „יחם לבבו . . שיתמרמר בלבו בראותו בצער זולתו כמ"ש כי נכמרו רחמיו".

32) דהרי יוסף נמכר בהיותו בן י"ז שנה, ויוסף נולד לפני שעבד יעקב שש שנים בצאן לבן (פרש"י תולדות כח, ט), ובנימין נולד בא"י (וישלח לה, טז ואילך ובפרש"י שם יח) אחר שש שנים הנ"ל, ואחר היותו בדרך י"ח חדשים (פרש"י שם לג, יז. וברש"י ישן (תולדות שם): שתי שנים ששהה בדרך).

33) ולכן הביא רש"י דוקא ממס' סוטה, כי מכיון שמהפסוק מוכח ש„נכמרו רחמיו אל אחיו" — רק במס' סוטה מבואר איך שכל שם הוא או „ע"ש אחי" ומעלותיו, או „הצרות אשר מצאוהו". משא"כ בתנחומא וב"ר, שא' או ב' מהשמות אינו מטעם זה (וראה עוד לקמן הערה 37).

וכן בסוטה דוקא סדר הדברים בתחלה ע"ד אחיו בן אמו ואח"כ ע"ד בנים המרומזים ב„יחנך" — כמו שהוא הסדר בקרא כנ"ל.

עוי"ל (אלא שאינו ע"ד הפשט) כי במס' סוטה מבואר שיו"ד בנים אלו של בנימין שייכים ליוסף

וכו' — יומתק בפשש"מ לומר שהי' הדבור ג"כ ע"פ הסדר בקרא, בתחלה „אחיו בן אמו" — לשאול „יש לך אח כו'" ואח"כ „יחנך" — יש לך בנים כו', כבפנים.

— „הי' ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים . . ואעפ"כ יצאו מבנימין אחיו וכולן נקראו על שמו". ויומתק ביותר שהם הדגישו במיוחד האחוה של בנימין ויוסף.

והשינויים שבדרש השמות שבין פרש"י ומס' סוטה (גרא: בפרש"י — שנתגייר באכסניא, ובסוטה — שגר כו'. מופים: בפרש"י — מפי אב למד, ובסוטה — ליתא) — י"ל, שכן היתה גירסתו במס' סוטה, או שמפרש כן דברי הגמ'. ובדפוס ב' דרש"י הובא כגירסת הגמ' שלפנינו, וגם האיכא דאמרי בהשם „וארד". ואכ"מ.

34) עפ"ז — בנימין ועשרה בניו — כולם מזכירין את יוסף אחיו. ועפ"ז יש לבאר (עכ"פ ע"ד „הרמז המתיישב בפשש"מ"): א) למה מעתיק רש"י גם האריכות „א"ל יש . . שמם", והול"ל בקצור: יש לך בנים א"ל בלע ובכר וגו'. ב) בד"ה אלקים (שלפני זה) למה מעתיק מהכתוב גם תיבת „בני", ובפי' — גם התיבות „את עבדך"

— ונקודת הביאור: מדכתיב „את עבדך" מודגש שאין יעקב בכלל, ו„חנון" שייך רק על אחד עשר השבטים, מדכתיב „יחנך בני" — כולל (ובפשש"מ אדרבא — העיקר קאי על) בנימין, אלא שלשון ברכה „יחנך" — שייך לברכת בנים כבפנים,

ולכן כשדייק „יש לי עשרה" — הרי גם בזה „יחנך" דיוסף בדומה ל„חנן" דיעקב — יא' אנשים.

ועפ"ז גם יומתק: א) לכאורה „בני" מיותר. ב) בחירת תואר החביבות כאן — „בני".

מכריע דעם טייטש פון וואָרט „נכמרו"[35]: וויבאַלד ס'האָט דאָ געמוזט פאַרקומען אַן אומגעוויינליכע התרגשות ביי יוסף'ן, אַ סאַך שטאַרקער ווי דער הרגש וואָס דערוועקט זיך פון „וירא (יוסף) את בנימין אחיו", כנ"ל, איז במילא מובן, אַז דער טייטש פון „נכמרו" איז „נתחממו", הייסע און שטאַרקע התרגשות — און ניט ווי דער ת"א פאַר־טייטשט „נכמרו: אתגוללו"[36] (אַ גע־וויינליכע התעוררות)[37].

ו. רש"י באַנוגנט זיך אָבער ניט דערמיט, וואָרום הגם אַז פון משמעות הכתובים איז מובן אַז „נכמרו רחמיו" מיינט אַ שטאַרקערע התעוררות ווי „אתגוללו" — איז נאָך דערפון אַלץ קיין ראי' ניט, אַז „נכמרו" טראָגט אין זיך בדוקא דעם טייטש פון „נתחממו" (און ניט אַן אַנדערן ענליכן טייטש). דעריבער בריינגט רש"י אַ ראי' אויפן טייטש פונעם וואָרט.

לויט דעם איז פאַרשטאַנדיק בפשטות פאַרוואָס רש"י בריינגט ניט קיין ראי' פון „נכמרו רחמי" אין מלכים, און פון „נכמרו נחומי" אין הושע: דוקא ווייל אויך דאָרטן רעדט זיך וועגן רגש הלב אַזוי ווי אין אונזער פסוק, איז פון דאָרט ניטאָ קיין ראי' מוכחת, קיין קלאָרער באַווייז, אַז דער „נכמרו" דאָ מיינט „נתחממו"[38] — (אפילו ווען מ'זאָל זאָגן אַז דאָרט איז אויך דאָ אַ הכרח פון כללות הענין אַז עס רעדט זיך וועגן אַ גרויסע התעוררות)[39], וואָרום מיט וואָס איז דער טייטש דאָרט — מער מוכרח ווי בנדו"ד ? [והראי': דער תרגום[40] טייטשט אויך דאָרט פונקט ווי דאָ: „אתגוללו"][41].

דערפאַר מוז רש"י בריינגען אַ ראי' פון זעלבן לשון וועלכער שטייט בשייכות צו אַן אַנדער ענין — וואָס זיין תוכן ווייזט אויפן טייטש „נתחממו" דוקא.

די ערשטע ראי' בריינגט ער פון „לשון משנה (וואָס איז לשון הקודש, על דרך ווי לשון הכתובים) על הכומר של זתים", וואָס „כומר" רופט זיך די כלי אין וועלכע מ'וואַרעמט די זיתים, און דערפון פאַרשטייט מען אַז „כומר" — „נכמרו" האָט דעם טייטש פון חמימות.

ז. אָבער די ראי' פון „כומר" אַליין איז ניט קיין פולע ראי', מ'קען נאָך

---

35) ועפ"ז יובן ויומתק שאפשר להיות כ"ז בהמשך (בד"ה) אחד וכהגירסא (הובאה בהערה 2) דליתא ד"ה חדש ד„נכמרו".

36) וכ"פ במדרש שכל טוב. ובת"י „רחשו רחמוי", ובפי' יונתן „שענינו נענוע ונדנוד כו'", אף שבתרגום במלכים והושע הוא „אתגוללו", כדלקמן בפנים.

37) ולכן לא הביא דרש השמות ממדרש תנחומא, ששם מסיים „באותה שעה נתגלגלו רחמי יוסף". ובב"ר אין בכלל הסיום שהדיבור הנ"ל הביא ל„נכמרו רחמיו כו'".

38) ופרש"י בהושע שם „נתחממו כו'", כי פי' לשיטתו (וסמך על מה שכבר הכריח) כאן.

39) ברד"ק בהושע שם פי' „נתגלגלו . . וכן ת"י ואונקלוס ויש מפרשים נתחממו". ובס' השרשים שלו (ערך כומר) הביא הכ' דפרשתנו ושבהושע, וכ' „פירוש נתגלגלו והמו כתרגומו, או פירוש נתחממו". ובס' השרשים לר"י בן ג'נאח הביא הכ' דפרשתנו ודמלכים והושע ופי' רק „כמו המו". ואכ"מ.

40) במלכים ובהושע.

41) אבל לאחר שכבר פי' כאן אינו צריך לפרשו עוה"פ במלכים, כי שם הם אותם הל' והענין „נכמרו רחמי" משא"כ בהושע: א) שהל' היא „נכמרו נחומי". ב) מדובר בהקב"ה

ולהעיר שגם הרד"ק בפי' לנ"ך פי' רק בהושע (הובא לעיל הערה 39) ולא במלכים שלפנ"ז אלא שצריך בירור מי מהם פי' הרד"ק ראשונה בזמן.

אַלץ פרעגן: אויב מ׳געפינט ניט ער־געץ קלאָר, אַז „כומר״ איז אַ לשון פון חמימות, איז מי יאמר אַז די כלי ווערט גערופען „כומר״ צוליב דער פעולה פון חמימות? — אפשר איז דאָס סתם אַ שם־כלי (אָן דעם באַדייט פון פעולת החמימות)?

דערפאַר בריינגט רש״י נאָך אַ ראי׳ פון „לשון ארמי״ — „מכמר בשרא״ וואָס דאָרט זעט מען קלאָר אַז „מכמר״ ווערט געמיינט די פעולה[42] פון חמימות[43] — און „לשון ארמי״ איז מוכיח אויפן „לשון המשנה״ (ע״ד ווי גמרא בכלל איז מבאר די משנה), וואָס איז על דרך לשון המקרא, אַז אויך „כומר״ איז פון זעלבן שורש פון חמימות[44], וויבאַלד דאָס איז דאָך דער תכלית פון דער כלי.

ח. לויט דעם איז אויך מובן וואָס רש״י בריינגט ניט די ראי׳ פון לשון „כומר״ וואָס שטייט אין פריערדיקע ערטער אין ש״ס[45]:

דער לשון „כומר של ענבים״ (אין מס׳ יבמות) קומט בהמשך צו דעם וואָס די גמרא זאָגט דאָרט: „דובב שפתי ישנים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב אף ת״ח וכו׳״ — און דעריבער (אפילו בסיוע פון „מכמר בשרא״) איז ניט קיין שטאַרקע ראי׳ פון „כומר של ענבים״ אַז דאָס מיינט לשון חמימות, וואָרום דער תוכן הענין גיט אַן אָרט צו זאָגן אַז די „כלי״ רופט זיך „כומר״ (ניט צוליב פעולת החמימות, נאָר) צוליב דעם וואָס אין דער כלי זיינען די ענבים געפרעסט און במילא איז דער וויין תוסס און רירט זיך פון די ענבים[46] (וואָלט מען געקענט אָננעמען, אַז דאָס איז די משמעות פון „כומר״)[47].

---

42) ועוד: כאן פרש״י „נתחממו״ נפעלו, וגם מכמר בשרא הוא שהבשר נפעל — חימום הבשר (משא״כ „כומר״). וי״ל שלכן (לכמה גי׳) הביא רש״י גם התיבה „משום״, כי „מכמר בשרא״ כשלעצמו, אפשר לומר שפירושו הוא שפועל חימום הבשר, אבל הל׳ „משום״ משמע שמרמז (גם) לתוכן הגמ׳ שם, שמחלוקת היא אם חוששין שהבשר יתחמם (מעצמו) או לא, עיי״ש ובפרש״י.

43) ועפ״ז יומתק מה שבהושע פרש״י רק „נתחממו בל׳ ארמי״ (ולא הביא גם ל׳ משנה) כי (נוסף ע״ז שי״ל שסומך על פי׳ בפרשתנו ואינו צריך לכפול עוה״פ כל הפרטים, הנה) בלשון ארמי „מכמר״ פירושו „נתחממו״ כבפנים. ולכן ביבמות שם בפירושו (ד״ה כומר) פי׳ „כמו מכמר בשרא״ (— היינו דזה מבאר פי׳ כומר שם)• ובפסחים שם על „מכמר בשרא״ כ׳ רק „ודומה לו על הכומר של זתים״. ועפ״ז מובן מה שבדרושים (נסמן לקמן הערה 55) עה״כ כי נכמרו, שמבואר דנכמרו הוא חמימות, מובא רק „נכמרו מל׳ מכמר בשרא״.

44) עפ״ז י״ל עוד טעם מה שהביא רש״י „כומר של זתים״ ולא דרפ״ד דמעשרות — דגם אם גרסי׳ שם „המכמר״ (כבירושלמי וכ״ה בערוך ועוד) ומדובר בזתים — הרי קאי שם בהפועל, ופי׳ טומן זתים כדי שיתחממו כו׳ (ר״ש. פי׳ מהר״י בן מלכי צדק שם. וראה פ״מ בירוש׳). משא״כ בכומר של זתים שבב״מ, שר׳ חייא תני „במתני׳ בלשון כומר לומר שכבר נתחממו״ (פרש״י ב״מ שם ד״ה על הכומר כו׳). וראה לקמן הערה 50.

45) עוי״ל: א) דבב״מ הוא עיקר מקום הענין והסוגיא, משא״כ ביבמות שהוא רק דרך אגב — „מה כומר של ענבים כו׳״. ב) עיקר המציאות דכומר הוא בזתים, משא״כ בענבים דאין רגילות למכמר ענבים (תוד״ה תני — ב״מ שם). וראה פרש״י בכורות שבהערה הבאה.

46) וראה פרש״י שם ד״ה כומר. ולהעיר מפרש״י בכורות (לא, ב) ד״ה כומר ענבים „שאוספן בכלי . . שידחקו ויתבשלו״ (ולא כתב „שיתחממו״ כבפירושו ביבמות ובב״מ במשנה (עב, ב)).

47) ומה שבאיכה הביא רש״י „וכן כי נכמרו רחמיו ובלשון הגמרא יש הרבה על הכומר של ענבים מכמר בשרא״ — הוא כי שם לא בא

•) ומה שבב״מ ב„כומר של זתים״ לא הביא „מכמר בשרא״ כמקור לפירוש „כומר״ — כי הובא שם בגמרא לפנ״ז תיבת „מכמר״

אויך פונעם לשון ארמי „בושלי כמרא" אין מס' ברכות איז קיין ראי' ניט אז דער לשון ווערט געוונטצ בשייכות צו דער פעולה פון חימום דוקא, אויך איז דארטן מיינט עס דאך א תואר פון תמרים[48] און ס'איז קיין ראי' ניט אז דער לשון „כמרא" (אפילו אויב ס'איז א שם תואר פון חמימות[49]) לאזט זיך נוצן אין פועל און נפעל[50].

ט. וויבאלד אז דער וואָרט דא איז „נכמרו", ווייל רש"י אויך האבן א ראי' פון געוני דעם זעלבן לשון אין פסוק — און דערפאר ברייגט ער אויך די ראי' פון „ובמקרא עורנו כתנור נכמרו", וואס דאס מיינט אויך (לפי דעת רש"י) „נתחממו".

היות אבער אז דער וואָרט „נכמרו" דארט קען מען טייטשן מל' „נשחרו" (און אזוי טייטשן טאקע אנדערע מפרשים[51]) ברענגט רש"י אלס הוכחה צו זיין טייטש פון דעם המשך הכתוב „מפני זלעפות רעב":

אמת טאקע אז רעב קען פועל זיין אז דער „עור" זאל „נשחר" ווערן, ווי באלד אבער דער פסוק פארבינט עס נאכאמאל בסיומו (נוסף צום פרי־ערדיקן פארגלייך — „כתנור") מיט „זלעפות", מיט פייער און הייסקייט[52], איז די סברא מחייב אז „נכמרו" מיינט דא „נתחממו".

יוד. אויב אבער „עורנו כתנור נכמרו" מיינט „נתחממו" אז דער „עור" ווערט בלויז אנגעוואָרעמט (צוליבן רעב), ווערט א שאלה: אין וואס דריקן זיך דא אויס די גרויסע יסורים וואס דער נביא קלאגט דערויף? איז רש"י מבאר, אז „נכמרו" דא טראגט אין זיך און מיינט ניט בלויז „נתחממו", נאר אויך דער מיין פון „נקמטו קמטים קמטים"[53] וואָרום „כן דרך כל עור כשמחממין אותו ונקמט ונתכווץ". ובמילא בשעת דער פסוק זאגט אז דער עור איז נתחמם געוואָרן דארף ער ניט אויסטייטשן די גוואלדיקע יסורים דערפון, ווייל ס'איז אזוי דער „דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט ונתכווץ", און מ'פארשטייט שוין אליין ווי גרויס ס'איז דער עינוי אין דעם.

להכריח פירושו, ולכן לשונו „וכו' ולא כמו שכתב כאן. ולכן כתב שם „יש הרבה על הכומר של ענבים כו'" — כי לאחר שכבר הכריח פירושו כאן מביא שם הדוגמא הראשונה שבש"ס. אבל צ"ק הל' „על" (כנ"ל הערה 8) ולכן מסתבר יותר כמו שמבואר בהערה 54.

48) היינו שזהו השם שלהם.

49) ראה פרש"י שם ד"ה בושלי כמרא.

50) בערוך הביא כל המקומות הנ"ל, דמעשרות דברכות כו'. אבל פ' בכ"מ באו"א: במעשרות כו' פ' טומן כו', בפסחים — מכמר כמו כימוש כו'. ובערה"ש כ' שדעת הערוך הוא שכומר הוא טמן ודעת רש"י שהו"ע חימום ושריפה ע"ש. ולהעיר דגם בל' לא יכמר באדמה בב"מ (פט, ב), הרי בערוך פ' טומן הזתים כו' (כר"ש וכו' שבהערה 44), ובפרש"י שם „יחמם שמטמינם בעפר חם".

51) לדוגמא — בספר השרשים לרד"ק. ומביאו

---

*) ולהעיר שבמדרש איכה שם „חד אמר כאילין כמריאתא" ובמח"כ שם: ככומר זה של ענבים שהוא חם כו', אבל ראה יפה ענף שם.

בהמשך להפ' דנכמרו רחמיו: „ויהי' קרוב לענינו עורנו כתנור נכמרו שפירוש נשחרו".

52) פרש"י איכה שם. ובס' השרשים לרד"ק — ערך זלעפה — (וכן בפ' לתהלים יא, ו) כ' ענינם ענין בעתה ורעדה או ענין השריפה. אבל גם לפי' רעדה א"ז שייכות במיוחד לזה שיפעול שחרות העור. ולהעיר מפי' הראב"ע לאיכה שם דנכמרו פי' „כמו יבערו ויקדו ונכמרו כי נכמרו רחמיו" (ע"ד פי' בפרשתנו). ופי' זלעפות „כמו ורוח זלעפות כטעם סערה".

53) ובתרגום שם „עורנו משכנו היך תנורא אתקדרו כו'".

לויט דעם איז מובן פאַרוואָס רש"י ברייגט אָט די ראי' ערשט צום סוף, הגם דאָס איז „לשון מקרא" און איז אויך דער זעלבער לשון „נכמרו" ווי בפרשתנו: היות אַז דער טייטש פון דעם לשון „נכמרו" איז אויך „נקמטו כו'"; ואדרבה, דאָס איז גאָר דער עיקר מכוון אין פסוק[54] איז במילא קיין ראי' ניט דערפון אַז „נכמרו" האָט דעם אויסדריקלעכן טייטש (און מייז) פון „נתחממו".

יא. פון יינה של תורה וואָס אין פרש"י:

ס'איז מבואר אין חסידות[55] אויפן פסוק „וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו", אַז אידן וועלן אַנגערופן בשם יוסף, ווי עס שטייט[56] „נוהג כצאן יוסף": דאַרפן אידן („יוסף") מעורר זיין רחמים רבים אויף דער בחינה פון בנימין, בן אוני, אַריינ־טראַכטן זיך ווי גרויס עס איז די ירי־דה פון דער נשמה, וואָס האָט אַראָפ־געגידערט למטה מטה, און דערוועקן רחמים אויף דעם ניצוץ אלקי שב־נפשו.

און דאָס איז מרומז אין די פרטי הדברים פון פרש"י אויף „כי נכמרו רחמיו", און ס'איז אויך מדוייק דער סדר, וואָס דער פירוש קומט פריער פאַרן אָפטייטש פון „נכמרו — נתחממו": צום ערשטן באַדאַרף זיין די התבוננות אין „אחי והצרות אשר מצאוהו", פריער זיך מתבונן זיין אין מעלת הנשמה מצ"ע, וואָס זי איז בחי' „אחי", זי איז שטענדיק פאַרבונדן מיט אלקות; און דערנאָך „הצרות אשר מצאוהו", די התבוננות אין איר ירידה, ביז אַז „נבלע בין האומות וכו'" — אין גוף ונפה"ב און נאָך נידעריקער.

און בשעת אַז די התבוננות איז אין אַזאַ אופן (אין אַלע צען בחינות — וואָס זיי זיינען מרומז אין די צען נע־מען לעניניהם) דעמאָלט קומט מען צו צו „נכמרו — נתחממו", ס'ווערט דער יחם לבו בחמימות פון רשפי אש מיט אַן אמת'ער מרירות אויף זיין מעמד ומצב[57],

און דאָס איז מעורר אויך למעלה דעם ענין הרחמים, וואָס איר מעלה אויף מדת החסד איז דער ענין פון חמימות.

און ווי דאָס איז למטה, אַז מדת החסד מצ"ע איז משפיע טוב וחסד ווארום מטבע הטוב להטיב, ווערט ער אָבער אָנגערופן מים, די השפעה איז בקרירות. דאָקעגן גבורה איז דער ענין פון חמימות און רשפי אש דערפאַר קומט פון דעם, כעס און רוגז כו'. מדת הרחמנות אָבער כאָטש אַז איר ענין איז טוב וחסד, קומען אין איר צו די חמימות פון מדת גבורה. ווארום זעענדיק צער זולתו איז „יחם לבבו בחמימות רשפי אש" און איז מתעורר ברחמנות אויפ'ן צווייטן, וואָס דאָס איז גורם השפעת החסד מיט אָ חמימות, מיט אָ שטאַרקערע תשוקה ווי חסד אליין (און דערפאַר איז רחמים אָ

54) ועפ"ז מובן מה שהביא רש"י שם „על הכומר של ענבים (ולא זתים), כי העיקר בענבים הוא הדחיקה כו' ע"ד ענין הקמטה והכווץ, כנפרש"י בכורות.

55) לקו"ת בהר מ, ד. אוה"ת בראשית (כרך ו') תתשח, א.

56) תהלים פ, ב. רש"י ומצו"ד שם.

57) בלקו"ת ואוה"ת שם כי הרחמנות הוא מצד החמימות כי חם לבו בקרבו ומציין בלקו"ת „וכמ"ש במ"א ע"פ הזהר במדבר כו'". (ובאוה"ת) „וע"י ביאוה"ז פ' במדבר בענין ת"ת שנקרא מרור". והוא הביאוה"ז דהערה הבאה.

ממוצע צווישן חסד וגבורה, ווייל ער איז כולל ביידע)[58].

יב. און די התעוררות רחמים און די פעולה וואָס טוט זיך אויף דורך דעם, איז מרומז אין „כומר של זתים", וואָס דאָס מיינט (ווי גערעדט פריער) אַז די זתים ווערן דערוואַרעמט און עס קומט פון זיי אַרויס דער שמן.

וואָס אין עבודה איז דאָס[59]: זתים זיינען מרים[60], וואָס דאָס איז די מרירות נפשו, וואָס קומט פון די התבוננות אין זיין מעמד ומצב כנ"ל; און בשעת אַז דאָס איז אין אַן אופן פון „כומר של זתים" ד.ה. אַז די מרירות איז מיט אַ חמימות וואָס ער איז מרגיש היטב ווי ס'איז רע ומר לו און ער איז מעורר רחמים על נפשו (וואָס דאָס איז אויך דער ענין פון כתישת הזית),

ווערט דעמאָלט נתגלה אויך מלמעלה בחי' שמן הטוב (חכמה עילאה) די רחמים עליונים[61];

און דאָס פועל'ט גילוי אלקות בנפשו ד.ה. עס ווערט דער גילוי אהבה רבה ביים מענטשן אין די מדות שבלב[62], וואָס דאָס איז נרמז אין „מכמר בשרא"[63];

דערנאָך קומט עס אַראָפּ ביז אין „עור" וואָס איז אַ לבוש[64], ד.ה. ביז אין די כחות און ענינים וואָס זיינען ווייט פון עצם האדם, אַז אויך דאָרט ווערט „נתחממו", פון דער גילוי אור[65],

און ווי‌באָלד אַז עס נעמט זיך פון רחמים, וואָס איז בקו האמצעי פועל'ט דאָס אויך און איז מהפך אַז אַנשטאָט דער נתחממו פון „רעב" הנ"ל זאָל דאָס זיין אין קדושה, ובלשון הנביא[66]: לא רעב ללחם ולא צמא למים כי"א לשמוע את דברי הוי'.

(משיחת ש"פ מקץ תשל"ה)

---

58) ביאוה"ז (לאדמו"ר האמצעי) במדבר פו, א ואילך. וראה ביאוה"ז להצ"צ ע' תנא ואילך (וגם שם מובא „כי נכמרו רחמיו" דפרשתנו, כנ"ל הערה 31). וראה גם לקו"ת בהעלותך (לה, ב) שבהערה הבאה. סה"מ תקס"ח ס"ע תצת.

59) ראה לקו"ת בהעלותך ל, ב • לא. רע"א־ב. לה, א־ב. לו, ב. וראה גם תו"א פרשתנו לה, ד. תצוה פא, סע"ג ואילך. קי, ד. סה"מ תקס"ח ע' תקה ואילך.

60) ראה עירובין יח, ב. (הובא בפרש"י נח ח. יא).

61) מובן ופשוט שאין מזה סתירה להמבואר בסו"ס שלפנ"ז מביאוה"ז — וכמבואר בלקו"ת בהעלותך שם דע"י כתישה, מרירות נפשו כו' הנ"ל, נמשך מבחי' חכמה — מו"ס, ויגמה"ר (וראה שם לה, ב), וכמו שנמשך בספירות הוא החמימות דמדת הרחמים (ת"ת).

---

*) ולהעיר דשם מציין „ועמ"ש . . בענין כי נכמרו רחמיו כו'".

62) ראה לקו"ת בהעלותך שם (ל, ב. לא, א־ב), דמבחי' מו"ס ויגמה"ר הנ"ל נמשך בחי' אהבה רבה ואהרן בבנ"י להיות עין בעין יראו.

63) ראה לקו"ת פנחס (עז, ד ובכ"מ) דהתהוות הבשר היא מהדם שמשכנו בלב, ולכן בשר מורה על המדות שבלב [ובלקו"ת בהעלותך (לא, ג ואילך. ש"נ) דהבשר הוא מבחי' הגבורות ויסוד האש ונכלל בגבורות דקדושה והיינו שע"ז נמשך התלהבות ורשפי אש האהבה כו'). ועפ"ז יובן מה שבלקו"ת ואוה"ת (שבהערה 55), שמבואר דנכמרו רחמיו הוא על חמימות מובא דנכמרו רחמיו „מלשון מכמר בשרא" (וראה לעיל הערה 42 הביאור בזה כפשוטו), כי עיקר ענין נתחממו הוא במדות שבלב.

64) וראה לקו"ת פנחס שם. שה"ש מג, ד. ועוד.

65) ולהעיר בדא"פ ש(הסדר בפרש"י) לשון משנה ולשון ארמי (תלמוד) לשון מקרא, מרמז גם על (סדר) המשכה, דמשנה מדות והתחלתן — יגמה"ר ותלמוד מוחין ומקרא בעש"ר (תניא פ"מ בהגהה (נה, ב) — מפרע"ח. וראה גם שם פנ"ב. אגה"ק סכ"ו (קמד, א ואילך)). ולכן בפרש"י מסיים „במקרא" שהיא בעש"ר.

66) עמוס ח, יא.